

Naprej velja
za Ljubljano:
za vse leto 6 gl. — kr. a. v.
za pol leta 3 " 20 " " "
za čet. " 1 " 75 " " "
po pošti:
za vse leto 7 gl. — kr. a. v.
za pol leta 3 " 60 " " "
za čet. " 2 " 5 " " "

NAPREJ.

Oznaka
Za navadno tiskano
vrsto se plačuje:
6 kr., ktera se enkrat,
9 " " " dvakrat,
12 " " " trikrat
natiskne, večje črke pla-
čujejo po prostoru.
Za vsak tisk mora biti
kolek (štempelj) za 30 kr.
Vredništvo je na starem
trgu hišna št. 15.

Rokopisi se ne vračajo.

Dopisi naj se blagovoljno frankirajo.

Št. 14.

Ta list izhaja vsak torek in petek.

Tečaj I.

Telegram.

V Reki 15. februarja. Ban je sprejel poslanstvo; od tod čez Hrvaško je zagotovljena železnica; narod je klical: „živio“; mesto je razsvetljeno, in banuje narejena baklada. Šempeterska cesta se samo presukne in popravi. —

Ljubljanski deželni zbor.

13. februarja (14. seja.) Zadnje seje zapisnik se je prebral in potrdil. G. prvosednik baron Codelli je oznanil, da je dal g. Skedelnu 6 dni odpusta zaradi silnih domačih opravkov. Potem je bila vrsta na „služabniških zadevah (dienstespragmatik) deželnih uradnikov in služabnikov.“ Poročevavec je bil g. Ambrož. G. Guttman je svetoval, naj se ne pretresa teh zadev drugi del, ki govori, v kakem redu se imajo vrstiti opravila, in o posameznih dolžnostih; ali ta nasvet ni prišel v razgovor, ker ni imel podpore. Zbornica je prišla §. 1. in 2.; pri §. 3. je svetoval g. dr. Toman, naj se ne postavi: „v obeh deželnih jezicih,“ ampak: „v slovenskem in nemškem jeziku.“ G. Kromer vstane, odpre usta, in povzdigne glas, rekoč: ako se ima kaj premeniti, naj se postavi: v nemškem in kranjskem jeziku; slovenščina tukaj nima nič opraviti. G. Kromer je vnet boritelj za nemčenje slovenskega naroda, da-si je domá blizu Ribnice, kar tudi priča njegovo petje in zatezanje, celó kadar nemški govori. „Naturam si furca expellas, tamen usque recurret.“ Pozabiti se pa ne smé, da so ga izvolili Kočevarji. G. dr. Toman je te nasprotnikove besede krepko zavrnil, in rekel, da celó ministerstvo je pripoznalo slovenščino, ker v učilnice pošilja slovenska (ne kranjska) berila itd. G. Ambrož je krepko podpiral dr. Tomanov nasvet, ki ga je potem sprejela obila večina; celó g. Dežman, Koren in še drugi so zanj glasovali. Pri §. 4. so bili trije nasvetje: g. Kromerjev, da bi službe ne smel dobiti nihče, kdor še ni star 20 let; g. Mulley pa je svetoval, da bi se navadno v službo jemali samo po 20 let stari uradniki, in g. Dežman je svetoval, naj se nekoliko presuknejo g. Mulleyeve besede. Prva dva sta bila ovržena, in g. Dežman je svojega potlej sam umeknil, ali g. dr. pl. Wurzbach se ga je zopet prijel, in potrdilo ga je glasovanje; obveljal je torej prav za prav nasvet g. Mulleya. K §. 5. je g. grof Anton Auersberg svetoval dostavek, naj bi se v deželni odbor izvolili še štirje udje in dva zamenika (ersatzmänner). Vnel se je dolg razgovor, v katerem so se glasili gg.: Brolih, Kromer, Dežman, dr. Zupan, dr. pl. Wurzbach in dr. Toman.

Obveljal je sicer g. grofov nasvet, ki menda meri na to, da bi se v deželnem odboru narodna stran preveč ne okrepčala; toda iz deželnega odbora bi utegnil stopiti g. dr. Zupan, ki je hraber govornik za svobodo in pravico; to bi deželnemu odboru bilo jako na škodo. Pri §. 10. se je prisega podaljšala za nekoliko besed, ktere je bil nasvetoval c. k. deželni svetovavec g. Kromer. Pri §§. 11—26. so se malo stvarce ličnejše zapisale. Pri §. 27. je nasvetoval g. Kromer, naj bi se deželnim uradnikom plače naprej dalo za tri mesece, več pa ne, ako bi po nedolžnem prišli v kako zadrego; toda potlej bi morali to povrniti po obrocih (bruštih,) in tudi naj bi se dajale nagrade (remuneracije) in pripomočki, ako bi kaj novcev (denarjev) bilo v blagajnici. Potrdilo je glasovanje. Pri §. 29. je opomnil g. Kromer, da pred njim bi moral stati drug §., v katerem je govorjenje, da morajo vsi deželni uradniki in služabniki biti podruženi deželnemu odboru; da se ima dalje izpustiti §. 30., in stopiti na njegovo mesto §. 29. Vse to je potrdilo glasovanje; samo ovržen je bil, ker je imel premalo podpore, nasvet g. Dežmana, da bi deželno računstvo (buchhaltung) bilo samostojno.

14. februarja (15. seja.) Zadnje seje zapisnik se je prebral in potrdil. G. cesarski namestnik baron Schloissnigg je odgovoril zaradi vprašanja „o porotnicah,“ ktero je bil zbornici podal dr. Toman in poslanci njegove misli. G. namestnik je rekel, da vlada méni, da mora s pomočjo državnega zbora poprej dobiti zakonovo moč kazenski red; da torej v zdanjem zboru ne bode vladnega načrta o porotnicah. Znano pa nam je, da misli g. dr. Toman na ravnost nasvetovati, naj se vpeljejo porotnice. Potem se je dalje presojevalo, kar je bilo še ostalo od zadnje seje. Poslanec dr. Toman je govoril, da §. 32. ne stoji na svojem pravem mestu; poslanec Dežman pa je nasvetoval, naj se sklene, da se ima pomnoženi deželni zbor o pravem času v polnem številu sklicati, in da ima veljati samo to, kar sklene več nego polovica glasovavcev; če se pa tudi pri družem glasovanji ne more dobiti več od polovice glasov, naj pri tretjem glasovanji velja samo večina. Začel se je dolg razgovor, v katerem so se oglasili gg.: Brolih, dr. Toman, Kromer in cesarski namestnik baron Schloissnigg; ali Dežmanov nasvet je potrdilo glasovanje, ko je tudi poročevavec z njim potegnil, rekoč, da slavni deželni zbor dela uže nad 4—5 tednov, pa je še vedno pri svojih paragrafihi; narod pa da čaka zastonj, kdaj se kaj njemu koristnega sklene. Poznejši paragrafi (od §§. 33—67.) bili so vzeti brez kake premembe; g. prvosednik je samo vprašal: ali ima kdo pritej stvari kaj opomniti ali ne, in ker je vse molčalo, potem je takisto obveljal paragraf za paragrafom. G. poročevavec Ambrož je svetoval, naj se še pri-

déne §. 68., v katerem naj bode stalo: ker so še drugi uradniki na pr. pri delalnici, pri računstvu itd., naj se tudi njih dolžnosti in zadeve razglasijo, kadar bode čas. Potrdilo je glasovanje. G. Guttman je naposled opomnil da bi se za deželne službe mnogo uradnikov oglasilo, ko bi se jim vštela tista leta, ko so državi služili; v tej zadevi bi utegnil g. Guttman poznejše zbornici podati nasvet.

Prihodnja seja bode v četrtek 19. dan t. m.; na vrsto pride razgovor, da dežela dva milijona vzame na pösodo.

o Misli v sedanjih mednarodnih mejah.

Spisal M. P.

I.

Mednarodne meje so med narodom, ki govori en jezik, na pr. med koroškimi in kranjskimi, med štajerskimi, kranjskimi in koroškimi Slovenci itd. Če hočemo, da ravnopravnost vseh narodov zarés kdaj stopi v življenje, da pomiri dežele, prinese blagost in pospeši omiko; potem je gotovo treba prenameniti sedanje mednarodne gránice, in postaviti medjezične mejnike, t. j. mejnike med narode raznih jezikov.

Ako ostane ta reč, kakoršna je zdaj, ne bode nikoli med narodi niti miru, niti sprave. Poglédimo, kako na Koroškem, Štajerskem, Primorskem in Goriškem sedanje meje na dvoje režejo enojezične rodove, in devajo raznojezična ljudstva pod enako ime, pa ne v enakem številu. Koroška in Štajerska ima dvé tretjini Nemcev in tretjino Slovencev; a na Goriškem in Primorskem je Slovencev mnogo več od Lahov. Ravnopravnost pa hoče, da bi vsak narod poslal primerjeno število svojih zastopnikov na deželen zbor; zato mora priti v zbornico na Koroškem in Štajerskem več Nemcev nego Slovencev, na Goriškem in Primorskem pa več Slovencev nego Lahov. Ali gotovo je, da tisti, katerih je več, bodo vselej premagovali tne, katerih je manj, vzlasti v narodnih rečéh. Tako je bilo v državnem zboru na Dunaji; tako se je godilo v sedanjem deželnem zboru v Celovcu, kjer se je potezal g. Einspieler, da bi se zborovi zapisniki prestavljali na slovenski jezik, in razpošiljali županom slovenskih krajev; toda prehrula ga je velika nemška množina, in ravnopravnost je Slovencev vzéta. Reklo se je, in rékalo se bode na večne čase: drugi deželni jezik (die zweite landessprache) mora biti zadovoljen s tem, kar mu sama rada podari večina. Delala bode torej sama večina sebi in manjšini zakone (postave), katerih ne bi potrdila manjšina, ko bi se le mogla ustaviti; kar se pa tiče državljskih dolžnosti in davkov, stoji manjšina v enakej vrsti z večino. To pa nikakor ni po ravnopravnosti, da bi veči narod ukazoval manjšemu; to je slabše od zavrženega absolutizma, pod katerim so koroški Slovenci vendar še dobivali zakone v domačem jeziku. Vlada zahtevati ne more tacih krivic, ki so nastopki starih mej, katerih bi ustava nikakor ne smela trpeti. Koliko se je pa zanašati na pravičnost in velikodušje tujih poslancev, nam je glasno oznanila tista večina državnega zbora, koja nima usmiljenja z nobeno drugo narodnostjo, kakor je rekel njé plesovodja Giskra. Torej ni druge pomoči, da se ali ovržejo mednarodne meje, ali pa naj se ljudje tako ukroté, da bodo zadovoljni s temi, sužnjosti podobnimi krivicami.

Če meje ostanejo, kakoršne so, potem se ne bodo poslanci po deželnih zboréh nikoli prav umeli, ker ima v državnem, še mnogo bolj pa v deželnem zboru, pravico vsak poslanec govoriti v svojem jeziku. To hoče imeti ravnopravnost, in tega se tudi morajo poslanci držati uže iz ljubezni do matrne jezika, dalje zaradi spoštovanja do svojih volilcev, in tudi zato, da uživajo dane pravice. Ako dežele osta-

nejo še prihodnjič razdeljene tako, kakor so zdaj, potem se bode vedno v dveh jezicéh govorilo na koroškem, štajerskem in goriškem zboru, ter stranka ne bode poslušala stranke, pa tudi je dobro ne umela, in Avstrija bode nekdanji Babilon. Vsak pa vé, da ni ravnopravno to zahtevanje, naj bi poslanci manjše stranke govorili tisti jezik, v katerem se večja stranka glasi, kakor se je godilo v preljubeznjivem mestu v belej Ljubljani. Manjša stranka bi morala potem, ako bi med seboj ne imela dovolj dvojezičnikov, svojih poslancev iskati pri nasprotnikih samo zaradi jezika; toda redko bi našla prave možé, kajti izkušnja uči, da se ptice vsacega lova zbirajo. „Graculus graculo assidet; similis simili gaudet.“

Tudi slovenska omika in slovstvo se ovira, če ostanejo mednarodne meje. V diplomu 20. oktobra je Nj. veličanstvo spoznalo, da bode Avstrija mogočna le tačas, kadar se njeni posamezni narode na ustavnem potu okrepčajo, razvijó in omikajo; to pa bode Slovencev spešno in mogoče le tedaj, kadar se zopet združijo njihovi drobni kosci; kadar naše ljudstvo dóbi učilnice v svojem jeziku. Slovanov je do zdaj 18 milijonov uže več sto let prilagalo za učilnice; kje pa imajo svojo vikšo narodno učilnico? Izgovarjalo se je, da je Slovencev premalo v enej deželi; da bi torej ne bilo vredno, snovati jim narodne učilnice. Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus. Ta prazni izgovor izkopni, če se nam Slovencev umaknejo sovražne mreže zastarélih mednarodnih mej, ter namestu njih postavijo medjezične. Drugi pa uče: slovenski jezik ni dovolj omikan, da bi mu vrata odprli v očilnice. — Človek sam ne vé, čemu bi se bolj čudil, ali neumnosti tacih ljudi, ali pa našega jezika divnej moči, ktero mu prilastujejo ti malovedneži. Oni hoté, da bi se morala slovenščina plavati naučiti, predno bi šla v vodo, t. j. da bi se morala omikati sama od sebe brez kacih učilnic. Zakaj se le neki tako pridno uči po šolah nemški jezik, slovenskemu pa tako uboge, male urice ódmerjajo? Menda samo zato, ker nima v sebi nemščina tiste čudne moči, koja je v slovenskem jeziku, da bi se mogla sama umiti, če tudi ima roke na hrbtu zvezane.

Dopisi.

Iz Tomina 9. februarja * Naša čitalnica si pomaga, kolikor more, da predaleč ne zaostane za svojimi sestrami. Dasi nam tukaj ne manjka nasprotnikov, in če smo prav na dve strani razcepljeni, ker imamo v svojem tržiči poleg slovenske čitalnice tudi nemško kazino; vendar naše društvo jako vrlo napreduje, ter se množi in krepi. Ta predpust smo bili napravili štiri slovesne veselice. Prva je bila „beseda“ 12. prosenca, druga praznovanje Vodnikovega spomina 3. dan t. m., tretja pa je denes, prav zdaj, ko pišem te vrstice. Radujejo se moji tovarši in tovaršice v prekrasnej dvorani okoli nove slovenske zastave pleše in prepevaje v družbi nekterih vnénjih gostov. Zadnja veselica pak je odložena 16. dan t. m., to je pusti ponedeljek v praznovanje čitalnične obletnice. V prvej besedi (12. jan.) je bilo na vrsti: 1) srbska popevka: „rado ide;“ 2) deklamacija: „dvojna leta“ Okiškega; 3) dvospjev: „tolažba;“ 4) deklamacija: „legenda“ Koseskega; 5) čveterospjev: „Savica;“ 6) deklamacija: „slava Slovencev“ Virkova; 7) čveterospjev: „strunam;“ 8) deklamacija: „Kralja Matijaža sel“ Poženčanova; 9) Pesem: „Triglav;“ 10) deklamacija: „Turjaška Rozamunda“ Preširnova, in 11) zbor: „ne udajmo se“ Vilharjev. Kaj posebnega je bilo pri tej besedi, da je z deklamacijo: „slava Slovencev“ društvo navduševala prosta kmečka deklica Marjeta Polbinska; da je izborna deklamovala

znano predstavljeno „legendo“ Koseskega gospá Frankova, hči nemških roditeljev, in da je izvrstno delala na klavir gospodičina Adelka Devetakova, ki je morala ponoviti svojo igro. Vsem trem je donelo „živele!“ Najslavnejša „beseda“ naše čitalnice pa je do zdaj bila Vodniku na spomin. Tominskih lepot se je bilo ta večer zbralo toliko, kolikor še nikoli poprej. Še le o tej prilici so naši tržanje Vodnika prav spoznali. Navdajala je društvo z nekako navdušenostjo v krasnej dvorani Vodnikova, z lavorjem venčana podoba. „Beseda“ je bila v tem-le redu: 1) „Vodnikovo življenje,“ kakor ga je sam popisal; 2) pesem: „rado ide;“ 3) deklamacija: „pevec buditelj“ Okiškega; 4) „zadovoljni Kranjec“ Vodnikova; 5) deklamacija: „soldaška“ Preširnova; 6) pesem: „hajdmo bratjo;“ 7) deklamacija: „vojščakom za slovo“ Virkova; 8) Pesem: „Vodniku“ Vilharjeva; 9) deklamacija: „Vršac“ Vodnikova; 10) pesem: „po jezeru“ Vilharjeva; 11) deklamacii: „mojim rojakom“ in „ženska moč,“ prva Vodnikova, drugo je on prestavil iz Anakreonta; 12) pesem: „luna“ Praprotnikova; 13) deklamacija: „Milica miljena“ Vodnikova; 14) pesem: „sem slovenska deklica;“ 15) deklamacija: „moj spominek“ Vodnikova, in 16) pesem: „kdo rojen“ Vodnikova. — Pri tej „besedi“ sti zopet vnovič stopili na oder dve mladi izvrstni deklamatorci. Po „besedi“ je bil ples, med katerim se je vrstilo petje in igranje na klavirji. Pred odhodom so mladenči in device pred Vodnikovo podobo zapeli: „moj spominek;“ po petji se pa obrne g. M. Šorli še enkrat v pesnika in zakliče:

Vodnik! Tebi, ki pot si pokazal nam pravo,

Za god zdaj kličemo slavo!

In „slava“ zagrmí po dvorani. Zdaj se vsi Vodniku priklonijo, in vsak odide navdušen domú. Bilo je uže ob dvéh po polnoči.

Važnejše dogodbe.

Ljubljana. Pogorela je popoldne 14. dan t. m. na tržaški cesti v velikej sapi vas Log.

— Meja med Kranjsko in Štajersko je zopet odprta, ker je nehala goveja kuga.

— V nedeljo, 15. dan t. m., je v čitalnici bil zopet samo ples brez „besede.“

Kranj. Dr. Toman je 11. dan t. m. v Kranji na Preširnovem grobu nabral 53 gld., da se bode za pesnikom brala večna maša.

Gorica. V deželnem zboru sta se rabi nemškega jezika vprla Dottori in Rismondo; Doljak in Grossmann sta se potezala za nemščino; Črne pa je nasvetoval, naj se to vprašanje v némar pusti; njegov nasvet je obveljal.

Istra. „Triester Ztg.“ piše, da se v istranskem deželnem zboru pripravlja nasvet, naj bi se skrbelo, da bi se zopet istranski Kras obrastel. Tacega Krasa je do 100.000 orali, ktere se imajo razdeliti na 25 kosov. Dve tretjini stroškov bi zadevali državo, tretjina bi se pa razdelila tako, da bi četrtno plačala dežela, 3 četrtine pa srenje, čigar je Kras. Vsako leto bi se potrebovalo 200.000 gld.

Dunaj. Nj. veličanstvo je dovolilo, da bode leta 1865 na Dunaji vélika razstava.

— Od 20. dneva t. m. je prepovedano, orožje voziti na Rusko.

— Začasni ces. namestnik na Češkem, baron Kellersperg je zdaj zares izvoljen za namestnika. — Trst bi zopet utegnil dobiti vojnega poglavarja; pravijo da bode ta služba dana grofu St. Quentin-u.

— Pri vredništvu dunajskega lista „Kikeriki,“ kakor piše „Wanderer,“ bilo je 10. dan t. m. preiskovanje zaradi sestavka,

ki bi imel bil na svitlo priti dan po tem. Sestavek so dobili v rokopisu, in ustavili so vse iztiske tega časopisovega števila.

Česka. Dr. Ivan Purkyně je od Nj. veličanstva dobil dovolitev, da sme nositi ruski red.

Trojedina kraljevina. „Pozor“ pripoveduje, da je hrvaška dvorska pisalnica dala tiskarni zakon, pa še nekoliko drugih zakonov, ktere je naredil državni zbor, nekemu znanemu zagrebškemu pravoslovcu, da bi povedal svojo misel.

Galicija. Knez Leo Sapieha ima te dni priti iz Levova na Dunaj, kar ima politično važnost, kakor pišejo.

Poljska. „Politik“ pravi, da Poljaki pod Langievičem niso toliko izgubili, in da so Vengrov zopet osvojili. Pri Vengrovu je bil hud boj, v katerem se je 200 mladih Poljakov radovoljno vrglo v smrt, samo da so bili oteži njih bratje, ki so se brez nevarnosti umeknili v Sokolov. Tudi pri Vonhocku se je bojevalo.

— Rusi z ognjem in mečem mučijo male meščane, in kaže, da bi jih radi popolnoma zatrli, ker se tako trdno držé vpornikov. Tako pišejo, da je bil pri Siemiatyči v Litvi hud boj; Rusje da so izgubili samo nekaj ljudi, vporniki pa 1000, in potem da se je mesto požgalo. — Vporniki so zajeli več vladnih pisem, iz katerih se vidi jeza na Avstrijo, ktera bi se neki ne branila, vpornike podpirati, in da Pruska ponuja Rusom pomoč. Vporniški tabor v Ojcovu menda nima zadosti vsega, česar potrebuje; ljudje so začeli bolehati. Véliki tabor je vpornikom okoli Ruske Dombrave. „Lev. Gon.“ piše, da so vporniki v Sosnovicah vzeli 100.000 rubljev, 100 stotov smodnika in svinca, 80 pušek in sabelj. — Iz Pruske ne dadé nobenemu Poljaku čez mejo na Rusko, celó učencem ne, ki so bili po učilnicah v Berlinu in Draždanih, da-si imajo dobre popotne liste, in da-si gredó brez orožja.

— Pobegnilo je 8. dan t. m. 500 kozakov čez mejo na prusko zemljo.

— „Nordd. Allg. Ztg.“ piše, da se v Poljskeji godijo reči, ktere celó prusko vlado silijo premišljati, kaj ima storiti v le-tem nepokoju, ker Poljaci mislijo zopet oživiti nekdanje kraljestvo, in torej zgrabiti Prusko, ki ima tudi pod seboj pokrajine starega poljskega kraljestva.

— „Kolokol“ misli, da poljskega vpóra se bodo veselili samo Nemci, a Slovanom da je to velika škoda. Pišejo, da je za diktatorja postavljen Mieroslavski, ki je poslal znaneu Bakuninu, kateri je pripravljen priti na Poljsko, tako-le pismo: „ali Poljska od leta 1772, ali pa vojna brez kraja in konca.“ Trdijo, da Visocki in Mieroslavski zložno delata.

— Vporniki so neki zopet vzeli Vengrov. Časnik „J. de St. Petersbourg“ piše, da je vzelo 2000 vpornikov Dubienko na meji med Lublinom in Volynijo.

Srbska. Eyub Pascha je izvoljen za poglavarja v Belem gradu.

— „Narodne Novine“ pišejo, da se je v Belem gradu slavil rojstveni dan turškega carja, kakor še nikoli. Uže ta večer poprej so grmeli topovi, in trdnjava je bila razsvetljena.

Črna gora. Knez Nikolaj je brzojavno (telegrafično) oznanil dunajski vladi in poslancem vélicih držav, da misli zaradi strelnic (blockhäuser) v Carigrad poslati senatorja Matanovića in tajnika Vaelika.

— „Wanderer“ piše, da je ruska vojna ladija Ozlabija prinesla Črnogorcem cerkvenih zvonov, da iz njih izlijó topove, katerih je bilo do zdaj malo v deželi.

Francozka. Pri knezu Metternichu sta bila 11. dan t. m. cesar in cesarica na balu; pravijo, da to kaže, kako se francozka politika zopet prijaznejše obrača k avstrijskeji.

— 1500 dijakov je šlo mimo poslopja grofa Čartoriskega, kričé: živela Poljska! Mnogo so jih zaprli.

O z n a n i l o.

Po višem sklepu slavnega ravnateljstva prve ogerske občne zavarovalne družbe
v P e š t i,

ki ima 6¹/₂ milijonov gotovine,

ustanovilo se je 1. januarja t. l. namestu dosedanjega glavnega opravištvu za Štajersko in Kranjsko v Gradcu

poglavitno ali generalno opravištvu

za vso štajersko, kranjsko in koroško kronovino, zopet

pod vodstvom podpisanih večjih trgovcev.

Ta preuredba se oznanja slavnemu občinstvu, in razglša se, da naša zavarovalnica po svojih glavnih okrajnih opraviških, ki so po raznih krajih razpostavljeni, vselej in za odmerjeno malo plačilo jemlje v zavarovanje:

- a) fabrike, pohištva, poslopja vsake vrste, in tudi premakljivo blago vsake vrste zoper ogenj;
- b) zoper škodo, ktera bi se utegnila pripetiti blagu, ko se vozi po suhem ali po morji;
- c) človeško življenje, posmrtno odprave, ženitninske dote, letni dohodki in penzije.

V Gradcu 16. februarja 1863.

Poglavitna opravnika

Kesler in Rokser.

9]

1]

Poglavitno opravištvu za kranjsko deželo pri **Gustavu Heimannu** v Ljubljani

c. k. privilegiranega društva: „Nuova Società Commerciale di Assicurazioni“ v Trstu
zavaruje:

- 1) poslopja in premakljivo blago vsake vrste zoper ogenj;
- 2) človeško življenje v vseh navadnih primerljajih.

Pisalnica poglavitnega opravištvu je pri čevljarskem mostu št. 234 v I. nadstropji, na mostovžu.

Kdor se hoče zavarovati, naj se oglasi pri opraviških, postavljenih po mnogih okrajih (becirkih); opravniki to oznanijo potem v Ljubljano poglavitnemu opravištvu.

Pooblaščenec c. k. privilegiranega društva „Nuova Società Commerciale di Assicurazioni“ v Trstu.

Müller.

Popotni.		Umrl.	
12. februarja 1863: Gg. Thome in Dieffenbach iz Trsta; g. Stark iz Kölna; g. Schubert iz Celovca; g. Jelovšek iz Bistrice; g. Sommer iz V. Kaniže; g. Dolence iz Ipave; g. Poznik iz Dolenskega.		11. febr. 1863: Ernestina Hubmaier, stara 5 tednev; Valentin Pirc, star 54 let.	
13. febr.: G. Raunicher iz Šmartna; g. Albemberg iz Maribora; g. Vogl iz Stolnega belega grada; g. Oppenheim		12. febr.: Grofica Jozefa Engelshaus, stara 53 let.	
		13. febr.: Andriene Stokar, stara 2 leti.	
		14. febr.: Marija Juvan, stara 64 let; g. Janez Recher, star 46 let; Marija Roan, stara 65 let in Jože Dolenc, star 3 leta in 11 mesecev.	

Dunajska borza

13. februarja 1863.

Državni papir.		Denar	Blago	Bankne		Denar	Blago	Tem. Slav.		Denar	Blago	Kneza Windšgr.		Denar	Blago
5% avst. vr.	69.25	69.40		Severne železnice	816.00	817.00		hrvaške	74.00	74.50		Grofa Waldstein-a	21.75	22.00	
5% nacional	81.80	81.90		Državne	188.30	188.40		erdelske	74.50	75.00		" Keglevića	23.75	24.00	
5% črka B.	96.00	98.00		Južne železnice	235.00	236.50		galic.	72.25	72.75			17.00	17.25	
5% lombardo-benešk.	103.50	104.50		Pardub.-Rajhenb.	273.00	273.50		bukovinske	73.75	74.00		Gotov denar.			
5% beneško posojilo	91.50	92.00		Zapadne železnice	130.40	130.70			72.25	72.75		Krone	15.80	15.85	
5% metalike	75.80	75.90			153.25	153.50		Srečke.				Novi zlati (cekinj)	5.53 1/2	5.54	
M. komske obresti	16.75	17.00		Dolžna pisma za odvezo zemljišč.				Kreditne	136.70	136.85		Stari	5.53	5.54	
Srečke leta 1839	154.50	155.00		spodnj. avstr.	87.75	88.00		Parobrodne	99.75	100.00		Napoleonendorji	9.54	9.25	
" " 1854	92.75	93.00		zgorn. "	84.00	84.50		Tržaške	122.00	122.50		Suvrendorji	15.90	15.95	
" " 1860	92.50	92.60		češke	86.00	86.50		Kneza Esterhaza	95.00	96.00		Ruski imperijali	9.54	9.57	
5% 100 gld.	94.40	94.50		moravske	87.25	87.75		" Salma	37.25	37.75		Pruski Friderikdorji	9.70	9.73	
5% posojila na davke	95.40	95.50		štajerske	87.00	87.50		" Palffy-a	39.00	39.50		Angl. sovren	11.65	11.68	
Obrtnijske akcije.				kranjske	86.00	86.50		Clary-a	36.00	36.50		Pruska kasna asignacija	1.71 1/2	1.72	
Kreditne akcije	223.10	223.20		ogerske	75.00	75.50		Grofa St. Genois-a	36.75	37.00		Srebro	114.75	115.00	
								Budimske	35.00	35.50					

Odgovorni vrednik, lastnik in založnik Miroslav Vilhar. — Tisk Egerjev.

Govori

iz 7. seje deželnega zbora kranjskega,

v kateri je bila pravda za to: ali naj se stenografični zapisi natiskujejo tudi v slovenskem jeziku ali ne.

Po stenografičnem zapisu.

(Dalje.)

Prvosednik: ali še kdo želi besede?

Poslanec dekan Toman: Jaz prosim besede. (Dekan Toman nemški govori za izdajanje stenografičnih zapisov v slovenskem jeziku tako:) To vprašanje se je razložilo od strani, ki se tiče pravice, in od mnogo drugih strani. Jaz bi le rad vprašal, kako je „in linea morali“ s tiskanjem sejnih pogovorov v slovenskem jeziku? Njih Veličanstvo je izreklo besedo „ravnopravnost“; ta beseda je šla po vseh okrajinah širocega cesarstva; vsak najmanjši kmet zdaj vé za to; celo v visocem ministerstvu se je govorilo, da ima slovenščina tudi v pisalnicah dobiti svojo pravico. Mislil bi, da to skoraj vsak vé; samo to bi rad posebno povzdignil, ko pravim, da Njih Veličanstvo je izreklo besedo: „ravnopravnost.“

To je cesarska beseda, sveta beseda, koja je vsacemu Avstrijanu sveta, ne le, da bi morala biti, ampak tudi je sveta. (Pravo, pravo, slava!) To je naprava Njih Veličanstva, in Nj. Veličanstvo ni izreklo prazne besede; ta beseda ima kaj v sebi (prav!), ima svoj pomen (prav, prav, slava! v sredini in med poslušavci), torej jo morajo cesarski namestovavci tudi tako razumeti. Če pa kranjski podložni ali kranjski državljani, ali kako bi ga imenoval, kmet ali poljedelec, vidi, da se prav nič ne zgodi, da bi se ta najvišja naprava vpeljala v življenje, potem vidi, kako so mlačni cesarski namestovavci; mlačni so toraj v izpolnjevanji cesarske besede, in če kmet vidi, da so celo namestovavci, kateri so nalašč za to postavljeni, mlačni v izpolnjevanji najvišjih naredeb, kaj se bode učil od nas, če tukaj trdimo, da slovenski jezik nima tiste pravice, katero ima na pr. nemški? Res je izrečen princip, da „imamo pravico tukaj slovenski govoriti“; če pa tukaj vse največ le nemški opravljamo, če svojih besed ne damo na svitlo v slovenskem jeziku, potem smo mlačni v izpolnjevanji tistega principa, ki se tiče ravnopravnosti.

Kaj pomagajo besede? Svet sodi nas po naših delih, ne po besedah (Prav! v sredini); skrbeti moramo torej, da se zares vpelje to, kar imamo pravico zahtevati (Prav! v sredini), in če bodemo tako zeló mlačni, potem poreče kmet: „lej-te si, tudi deželni zbor je mlačen v izpolnjevanji najvišjih sklepov!“ in s tem ne bodemo dajali nikakoršnega dobrega izgleda. Če pri kmetu iščemo, da bi bil pošten in odkritosrčen, moramo tudi mi biti odkritosrčni, poštini in hvaležni za ustavo, pa ne mlačni v izpolnjevanji visocih in najvišjih sklepov. Moramo, kakor sem djal, kmetom dajati dober izgled. — Če se vpirate slovenski prestavi, potem je po mojih mislih oskrunjen princip, zato sem pa to opomnil, to je, Slovenec ima sicer pravico govoriti, ali lahko ga je strani suniti, lahko se mu zapró vrata do očitnih sej. Prosim, moja gospóda! le pogledite visoke goste ali poslušavce! Koliko jih je s kmetov? (klicanje: res je, prav, prav! v sredini.) Ker narod vé, da ne ume jezika, v katerem se tú govori (klicanje: res je, prav!), zato ga ni semkaj.

Sebi in svojim prespoštovanim tovaršem nikakor ne očitam, da govorimo nemški, to je naša neukretnost v slovenskem jeziku. Res, da sem jaz neukreten tudi v nemškem jeziku, pa to uže dosti ne dé; ali menim, da govorim resnico. Mi torej tukaj nemški

opravljamo samo, rekel bi, zboga svoje neukretnosti. Ali pa ima to zmirom tako ostati? — Zakaj bi se ne vadila naša mladost, da bi v učilnicah zadobila urnost tudi v svojem maternem jeziku? (Prav, prav! v sredini.) Vprašal bi, zakaj prav samo slovenščino tako mlačno podučuje nekteri učitelj? Vsak drug uk mu je važnejši od slovenščine; nekaj se prestavlja, pa je dobro.

Slovenski mladeneč se mora vaditi v mladosti, da bode znal svoj materni jezik urno in po slovnici govoriti, in poleg se bode mogel po nekoliko letih v maternem jeziku javno glasiti. Ne delam nasveta, pa vendar želim, da bi se po učilnicah slovenščina učila z večjo gorečnostjo. Prosim, moja gospóda! da me napek ne razumete; nikakor bi ne hotel, da bi se odstavila nemščina; dajem jej prvo pravico (dr. Toman: nikdar!), ali se vé, da le v enem pogledu, namreč kar se tiče njene izobraženosti. Nemški jezik je posebno izobražen, ali naš je, rekel bi, še le v razvitku. Kaj pa, da nemški jezik mora ostati v Avstrii, in rekel bi, vsak Avstrijan, bodi-si Slovenec, Kranjec, Lah, Madjar, ali kar koli hoče, vsak bi imel govoriti jezik svojega prevzvišenega vladarja. Nemški jezik je vez na vzgoraj, to je moja misel; toda če pravim, da se nemški jezik mora učiti tako, kakor do zdaj, pravim, da se mora prvo storiti, pa drugo ne opustiti.

Če se ima toraj nemški jezik tako izobraževati, kakor do zdaj, potem se ima poleg njega tudi materni jezik tako izobraževati, da se bode vsaj še ktera stvar učila v slovenskem jeziku, da bi slovenski mladeneč mogel urno in prav po slovnici slovenski govoriti, kakor sem bil uže opomnil. Nekoliko sem se odmeknil od svoje stvari. — Da tukaj opravljamo v nemškem jeziku, to je le nastopek naše neukretnosti, in zato tudi kmetje prav za prav ne morejo priti k javnosti, k našim razgovorom. Saj ste rekli, da javnost je podlaga, na kateri se razvija državno ali ustavno življenje. Dasitudi nekteri Kranjci, to je, tisti, kateri znajo nemški, morejo semkaj priti, nasvetoval bi vendar, naj bode mogoče vsacemu kranjskemu kmetu, brati naše pogovore v svojem jeziku. Ne vprašam tako zeló, koliko jih bode bralo hitropisna poročila naših opravkov; tú gré posebno zato, da bode mogel vsak Slovenec, vsak Kranjec brati razgovore kranjskega deželnega zbora.

Še nekaj bi omenil, pa tega nečem soditi, temuč Vam ponižno izročam, da presodite. Ali ni res, da Njih Veličanstvo prevzvišeni cesar je izgovoril besedo „ravnopravnost“; zdaj vprašam, ali ne ravnamo zoper to vodilo, če hočemo svoj materni jezik odstraniti? Jaz pravim, da. In kako se mora soditi vedenje tistega, ki druge podpihuje, da se ne bi izpolnila beseda Njih Veličanstva prevzvišenega cesarja? Prosim, da premislite, ali je cesarjev prijatelj ali ne? (oho! na levej in desnej; prav, prav! v sredini.) Prosim, gospóda moja! jaz mislim tako; pa nisem rekel, da sodim, jaz le pravim, da Vam to prepuščam, da sami blagovoljno presodite. (dr. Toman: resnica!) Kdor se za to poganja, da se ne izpelja in vresniči cesarjeva beseda, tisti gotovo, kakor jaz menim, ravna zoper spoštovanje, katero smo dolžni Njih Veličanstvu. Ponavljam, da tega nisem tako izrekel, kakor da bi se ne dalo več izpodbiti; jaz le prosim, da to premi-

slite. Kar se pa tiče stroškov, ni res, da bi ravnal deželni zbor, kar sklene, v zmislu našega ljudstva.

Če mi — jaz si upam reči — če mi sklenemo, da se hitropisna poročila naših opravkov nimajo na slovenski prestaviti in natisniti, bomo sicer zeleli nekaj prihraniti; ali vprašanje je, če smo ravnali našemu ljudstvu po volji?

V enem oziru, pač.

Če povprašamo prostega kmeta, ki za parlamentarske reči celó nič ne vé: „kaj misliš, ali je treba, da se ta poročila v slovenskem jeziku natisnejo?“ In on me bode vprašal: „je li treba kaj plačati?“ Jaz mu odgovorim: „To se umé samo po sebi!“ „In kdo bode plačeval?“ „Dežela, toraj tudi kmet.“ „Če je tako, ni jih treba natisniti.“ To bode gotovo djál nekteri, ki ni izobražen — in sém ter tje se taki nahajajo. Če potem istega vprašam: „kaj misliš, ali bi se dala na svitlo nemška poročila?“ odgovoril mi bode: „ali jih dobim zastoj?“ kdo jih plača?“ Rečem mu: „dežela“; na to mi odgovori: „še menj!“ (dobro! dobro! v sredini.) In če potem vprašamo tistega preprostega, ki ni omikan: „kaj pa misliš, ali je treba, da sedi in pretresa v deželnem zboru nad 30 poslancev?“ On me bode vprašal: „ali sedé zastoj?“ „Ne, dežela jih plačuje; toraj tudi kmet.“ Na to mi odgovori: „Toliko jih je, to je preveč, to jih tudi 10 opravi; preveč jih sedi“ — če za to gré, kako bi se kaj prihranilo. Jaz bi le rad, da se izpelje to, kar uže parlamentarnost sama po sebi hoče. Deželni zbor ne sme vegast biti, da bi na eni nogi sépal.

Gospóda moja! mi moramo tudi kmetu priliko dati, da se izobrazi. Če ne more kmet, ki le slovenski zná, poročil slovenski brati, ostane zmirom neveden. Če bode pa bral, in hotel slovnik brati, kakor je poslanec dr. Bleiweis rekel, vabilo ga bode s časom, od dneva do dneva ga bode bolj mikalo, in on bode razumeval, kaj je parlamentarno, kaj ustavno življenje; on se zavé in se izobrazi.

Če hočemo, da ljudstvo ne zaostane v izobraženosti, da se obuja veselje do izobraženosti, moramo storiti to, kar je nasvetoval čestiti gospod poslanec pl. Wurzbach. Jaz se tedaj ujemam z njegovim nasvetom. — Mnogo bi še sicer imel povedati, pa pri tem ostajam. (Smeh.)

Poslanec grof Anton Auersperg (govori v nemškem jeziku zoper prestavljanje stenografičnih zapisov tako:) Prosim besede. Stojimo tedaj v sredi tal, ktere utegnejo biti našej lepej Avstrii na preveliko rodovitnost, ki pa imajo za našo Avstrijo tudi velike nevarnosti v sebi. Stojimo v sredi vprašanja o jezikih, o narodnostih. S teoretičnimi stavki je malo pomagano v vprašanjih, ki se imajo djanski rešiti. Da se pa taka vprašanja djanski srečno rešijo, treba je vselej posebno okoliščino pred očmi imeti. Celó splošno bomo gotovo najbolj prav ravnali, ako varujemo ter rabimo zdravo in umno načelo svobode, ki pripušča v narodnem življenji na svojih tleh kar največ mogočo svobodo, posebno tam, kjer gré za omiko in prav, in kjer to gibanje ne preti kakemu višemu splošnemu dobičku. Rešila se bodo taka vprašanja srečno, ako se jim z dobro voljo, v smislu in duhu spravljivosti, mirno in pravično v oči pogleda.

Stojimo pri 15. §. pravičnega reda, pri takem posebnem primerljaji, v kterega sega ravno sproženo vprašanje o jeziku, namreč vprašanje o razglaševanju hitropisnih zapisnikov, kteremu se je pridružilo po tem drugo vprašanje, ki se tiče razglaševanja v slovenskem jeziku. Da na to vprašanje prav, nepristrano in praktično odgovorimo, imamo pred vsem preudariti namen in lastnijo hitropisnega razglasa.

Prvi namen hitropisnega razglasa je, deželnim poslancem biti pri njihovih delih vodilo, kazalo, ki

jim ima olajšati stik med prejšnjimi in poznejimi deli. Tudi pa jim je, kakor se je popolnoma prav opomnilo, kontrola, v kterej bode vsaki imel vir svojega opravičenja marsikrat iskati in najti.

Nadalje so namenjeni hitropisni razglasi pristojnim gosposkam in napravam, kterim je mar stik med sklepi zborovimi in njih nagibi in vzroki pred očmi imeti.

Tretji namen hitropisnih zapisnikov je javnost nekako dopolnovati, ker javnost je v tej dvorani že po ozkem prostoru omejena, na kratko le-to javnost dopolnovati za one, ki jih tukaj ni bilo pričujočih, ali za spomin onim, ki so pričujoči bili, pa jim je mar za to reč in bi pozneje radi opominjali se na to, kar so tukaj slišali.

V namenu hitropisnih zapisnikov, ki se oziraje pred vsem na delovanje poslancev, zapopadeno je tudi opravičenje njihove potrebnosti. Dežela bo rada plačala stroške za pripomočke, na kterih podlagi se imajo poslanci posvetovati službena priprava je, ki se jim dá. Ako toraj vprašam, kakov ima v ta namen biti hitropisni zapisnik, ktera je njegova zahtevana lastnija, je odgovor na to celó preprost.

Glavna potrebna lastnost hitropisnih razglasov je, kar se dá, popolna in nepopačena resnica, kakorsna je sama na sebi, in jez menim, v tem smislu je terjatvam odborov predlog pravičen. Omenilo se je že, da jezikove ravnopravnosti v tej dvorani nikdo ne izpodbija, tudi je popolnoma v djanji. Vsak govori ravno v tem jeziku, v kterem govoriti hoče, in verno ogledalo v hitropisnem zapisniku podaja vsak govor v tem jeziku, v kterem se je govoril, nemški govor po nemški, slovenski po slovenski. Saj imajo le govorniki v oblasti, ako hočejo hitropisne razglase po večem delu slovenske narediti, to se pravi, ako se jim zdi to združljivo z njihovim poslanstvom, z nalogo, dela pospeševati in razumljivosti pot delati.

Ravnopravnost, menim jez, da je v stavnem oziru popolnoma dana. Ker pa v tej dvorani ni navada, če je kdo nemški govoril, koj na to slovenski prevod podati in narobe, tako hitropisnim razglasom tudi ne bode potreba ravno tega prevoda podajati. Hitropisni zapisnik ne prevaja ne nemških govorov v slovenski, ne slovenskih v nemški jezik. Tudi je ravnopravnost zavarovana, da se tudi v nikavnem oziru drži ravna in pravična mera.

Kar pa se tiče dopolnitve javnosti, vprašal bi rad, s ktero pravico se dá tirjati, da se tistim, ki jih ni bilo v tej dvorani pričujočih, ali ki so bili in želé pozneje razglase brati, kaj družega podá, mimo tega, kar so tukaj slišali ali bi bili slišati mogli. To bi celó na škodo bilo prvi pogodbi, namreč čisti predsební resnici. Jez menim po tej svoji prepričanosti, da je po rečenem odborov nasvet gledal na načelo ravnopravnosti, javnosti in resničnosti, kakor gré, in da se nobenemu teh načel ne dela škoda. Ali nekteri niso zadovoljni z razglaševanjem, kakor ga odbor nasvetuje, hočejo korak naprej iti, ter svetujejo iz vzrokov, ki so gotovo vse časti in hvale vredni, da zbor na deželne stroške preskrbi prevod in razglaševanje hitropisnih zapisnikov v slovenskem jeziku. Jez, ko bi vedil, da naše ljudstvo želi teh hitropisnih razglasov, z veseljem bi se pridružil temu nasvetu, v kljub mnogim pomislom, ki jih imam zoper to.

Ali naj mi bode dopuščeno najpred razodeti pomislke, ki jih imam zoper to reč, na kolikor jih ni mnogočestiti gospod, ki je pred mano govoril, že tako dobro razložil, da bi komaj imel kaj dodati. Prevajati hitropisne razglase v slovenski jezik bi se prvič po moji misli ne reklo varovati, ampak v nekakem oziru celó (motiti) žaliti ravnopravnost. Terja se, da se prevajajo govori jednega jezika v drug, namreč

iz nemškega na slovenski; ali ne tirja se nasproti prevod slovenskega govora v nemški jezik. Meni se zdi, da se to ne zлага z načelom ravnopravnosti, ako se hoče za neko občinstvo zunaj te dvorane v dveh jezikih govoriti, ko se je v tej dvorani le v enem jeziku govorilo.

Drug pomislik pa mi je vprašanje: Ali bodo naše obravnave našemu ljudstvu po nasvetovanem slovenskem prevodu hitropisnih razglasov res bolj razumljive? Jez čestim trud tistih mož, ki si prizadevajo narodni govor požlahniti, obogatiti ter na visokejo stopnjo povzdigniti; „Bog daj srečo!“ kličem njihovemu prizadevanju; al tukaj se je treba postaviti na tla dogodeb ter vprašati, kako daleč ste že prišli v vaši veliki nalogi? In ti možje bodo sami, ako hočejo poštene biti, priznali, da jezik, kakor ga hočejo govorjenega imeti, in kakor ga pišejo, ni še prišel v življenje, v kri in mozeg narodu, da ta jezik se ni naroden, temuč da je le umeten, sestavljen jezik (Klici: Oho! oho! v središču in med poslušavci sikanje; klici: da! da! na desni); zatorej gospoda! ne bi se meni nič čudno zdelo, ako bi se nasvetu g. poslanca dr. žl. Wurzbach-a, če bi se sprejel, pridal še le tá, da bi se iz nemškega v noveji slovenski umetni jezik (živo sikanje v središču) prevojeni govori potem (sikanje se ponavlja; klici: k redu!), da bodo ljudstvu zares razumljivi, še drugič prevajali v kranjski narodni jezik. (Pohvala na desni. — dr. Toman: Sramota! — Kromer: k redu!) Gospoda! recimo odkritosrčno: izobraženim v tej deželi, in njim prištevam tudi može iz kmetov, ni nemški jezik nikakor tako tuj; tako jim je ročen in legák, da v tem jeziku tudi naše obravnave lahko razumejo. (V središču: Oho!) Možje pa, ki nimajo tolike izobraženosti, da bi obravnave v tem jeziku sledili, ti jih tudi po prevodu ne bodo umeli. Zakaj težava razumljivosti ni v izrazu, ne v jezikovi besedi, temuč v tem, da mnogemu zapopadnosti in pomenov manjka, ker ne vé, kaj je prav za prav ta reč. (Prav!)

Kar se tiče stroškov, to menim, gospoda! da se je dovolj pretreslo. Tega ne bodem ponavljal, le opomniti moram, da je ravno to (ta trezni koristen pogled) odsek vodilo pri njegovem nasvetu; ponavljam pa, ako bi vkljub vsem pomislikom, ki sem jih izrekel, zares potreba, želja bila v narodu, ako bi ljudstvo v naših hitropisnih razglasih zares obrazilo, ustavno hrano dobivalo, ako bi bilo željo, hrepenenje po njih izreklo, in bi mi kdo to gotovo dokazal, z veseljem bi se pridružil, ter rekel: Dovolimo stroške, ker narod, ki je izrekel željo po prevodu, more in bode tudi pomočke k temu dovolil in dal. Ali sem ter tje sem praševal po svojih krogih, prašal sem tudi može iz ljudstva, ali do zdaj se nisem mogel prepričati, da bi ljudstvo tega želelo. (Smeh v središču.)

Narod hoče, da bi iz našega deželnega zbora prišle koristne, potrebne reči; da bi se mu povedalo v jezici, ktereга ume, kaj in koliko se je storilo. Sto potov ima ljudstvo, ako se hoče preveriti, kako mislijo poslanci; torej mu ni treba hitropisnih poročil; in v resnici breme težkih davkov, ktere smo v državnem zboru na Dunaji bili prisiljeni naložiti vsem narodom avstrijskega cesarstva, ne bode poslajeno našim ljudem, če mu ga tudi prinesemo v slovenskem jeziku. Moja gospoda! res je, kar je bilo rečeno, da v tem deželnem zboru sedé zakoniti narodovi namestovavci. Oni naj razsodijo to vprašanje. Če je njihova večina med ljudmi kaj drugega videla ali slišala, nego jaz; potem bi sa pač udal, da sem se premotil; ali imel bodem svest, da sem tudi v tem vprašanji skrbel, kolikor mi je mogoče, za narodovo korist, in posebno da sem po vesti branil in varoval narodovega imetka. Naj bode še tako malo stroškov; ali treba je, da se hrani celó vinar, kteri bi se imel na-

ložiti narodu, če je govorjenje za take reči, ki se zdé nepotrebne. Pri tem se je na glas zatrobilo v trombo ravnopravnosti; govorile so se donéče besede o narodovej svobodi, o narodovej pravici, o uljudnosti, o nravih, besede, ki so od nekđaj odmevale v mojem srcu. Dirjalo se je na široko po polji jezikovega in narodnostnega vprašanja, kamor pa jaz ne morem, ker je toliko tacihi meri, da jim ni videti konca ne kraja. Ali dovolite mi, da tudi od druge strani posvetim v to vprašanje, ali da vsaj nekoliko lučnih žarkov pustim va-nje, ker če se reči iz večé višine gledajo, to potlej pomaga, da se laže z vzroki podpirajo tudi v manjših spovzetih (konkretnih) primerljajih. Uže popred vém, da pri nekterih ljudéh si ne pridobim prijateljev s tem, kar menim povedati; vendar nodem govoril s pripračevanjem poštenega moža, mirno ali brez kacega strahu, in upam, da pojdem iz te dvorane v svesti, da sem tukaj izpolnil svojo dolžnost. V njegovem zrnju in bistvu popolnoma na-se jemljem princip narodne in jezikove ravnopravnosti, dasuudi se ne dá skrivati, kako je ta princip razgaljen marsikakej zlej rabi, marsikacemu nevarnemu razlaganju. Govori se: ta princip nam sam nič ne pomaga; res, moja gospoda! tudi jez hočem, da se ta princip v življenje vpelje. Ali marsikaj je treba da se pomisli pri tej stvari. Če se hoče izpeljati kaka pravica, treba dveh reči: 1. da se more po pravici ravnati, in da je sposobnost za to reč. Tù v nemar pušcam to vprašanje, ker se je uže pretresalo, kar se tiče spovzetih zadev, ki so zdaj na vrsti, ker je brez koristi, ko bi razněmal srca, in ker bi to peljalo še dalje v stran od prave reči. Druga pogodba je, da se zares hočemo držati pravice, ktero imamo, in tù moram povedati, da časi bi se ne smelo držati hotéti le-te pravice. Ne more se dvomiti, da ima vsak pravico govoriti v tistem jezici, kteri mu gladko teče, ali tudi v kacem drugem, v kterem hoče, in smé zahtevati, da ga drugi razumejo; vendar oziraje se na društvo, v kterem živi, posamezni človek časi dragovoljno v nemar pusti le-to pravico. Postavimo na pr. veliko družbo raznih mož, ki ne govoré enega jezika; tem se bode zdelo, da hoče navada in lepa šega, ktera se ne smé oskruniti, da se pogovarjajo v tistem jezici, kteri je znan večini te družbe. Drug primerljaj: če koga kaj vprašamo, gotovo ga v tistem jezici, v kterem lahko odgovori. To se godi posebno tedaj, kadar popolnoma znamo tisti jezik, v kterem uni more odgovarjati, in ne bodemo iskali v družem jeziku praviti svojih misli, ker to bi ne vodilo do namena, ktereга imamo, da namreč nas bi drugi razumeli. Menim, kakor mora večni nravni zakon (postava) v domačem in javnem življenji veljati, tako je tudi treba braniti v domačem in privatnem življenji naredeb, ki se tičejo dostojnosti in lepih navad, in ta branitev je gotovo vsem na korist in blagost. Enako se tudi godi v omikanej državi, v kterej biva mnogo narodov raznih jezikov; tukaj se večkrat primeri posameznemu narodu, da v nemar pusti pravico, ktero gotovo ima, ker se mora ozirati na celoto.

Mi živimo pod občno streho velike in lepe Avstrije, razcepljeni v razne rodove. Vsak le-teh rodov ima gotovo pravico, da se njegove narodne reči ne ustavljajo, ampak branijo in varujejo; ali tudi celota ima do posameznih enóliko, če ne večé pravice, da posameznik nič ne počne, kar bi celoto škodljivo zaviralo. Ta dežela, da-si je slovanska, vendar se v vseh koristih svojega življenja v dušnej in materijalneji zadevi ne obrača v Zagreb, ne v Beligrad ali v Cetinje, ampak na Dunaj. (Prav! prav! Dekan Toman: v Avstrijo in na Dunaj pravim tudi jaz! Dr. Toman: pa ne v Frankfurt!), in sveta dolžnost mora biti nam vsem, da skrbno varujemo, hranimo in gojimo vse niti in

vezi, ki nas tje vodijo; ali prenapeto narodno prizadevanje te niti trga in stresa; bati se je celó, da bi jih popolnoma ne razdela, ker ne goji vezilne stvari, ampak nasprotnosti, razločke in razdvojljnost, in tako morda brez vednosti, pripravlja, da bi v daljnjej prihodnosti počila véz, ki vse zdržuje; da bi razpalo truplo krasne države. (Prav! prav!) Marsikteri tako dela, pa sam ne vé za to, ker morda ima dobro in pošteno voljo; ali bolj bi mu pridovalo, ko bi o pravem času premislil besedo plemenitega Slovana, Poljaka Lubomirskega, ki je rekel v prvem gališkem deželnem zboru lepo besedo: „eno je, kar čislam še bolj od svobode, da se namreč svoboda modro in zmerno rabi.“ Na teh tleh, na tleh, do katerih je sicer dana pravica, premeni se nektero samo na sebi opravičeno prizadevanje v nevarne zmote, ker mu niso znane meje, katerih se je treba držati, meje, ki so potrebne, naravne in skoraj tudi previdno postavljene med posameznimi narodi, državami in omikanimi društvi; ker dobro ne vé za te meje, ker jih nalašč blodi in premenjava, ker meša politične, narodopisne in izobraževanske reči. Ni rod in koléno podlaga državnih ustanovitev, ampak ta podlaga je plemenitejša, in njene dolžnosti so više občne koristi, velike dolžnosti, ki človeštvo gibljejo, velike naravne in izobraževanske dolžnosti.

Prazna reč so v djanskem življenji državne in deželne ustanovitve operte na narodopisno podlago, na rodove in koléna; to bi peljalo posebno v državi, kakoršna je Avstrija, do novega preseljevanja raznih narodov in do novega barbarstva. (Prav! prav!) Kranjska ima svoje starodavno, trdno, nepremekljivo državopravno mesto v Avstrii, čigar sreče se drži uže stoletja. Kranjska pa leži z velicim delom Avstrije, posebno s vsó narodopisno vejo Slovencev na prostoru nemške izobraženosti. (Prav na desnej; v sredini klicanje: oho!)

Da bi me kdo napek ne razumel, pristavljam: na prostoru nemške izobraženosti; njena omika namreč živi in napreduje samo pod močjo nemškega duha, nemške izobraženosti. (Na desnej pohvala; v sredini: oho!) Tako je bilo in je, in ako Bog hoče, tako mora tudi ostati. Kar ima Kranjska blagostanja, duhovnega imetka, pravoslovnih naredeb in druge prednosti, po kateri se loči tako lepo in sebi na korist od drugih slovanskih rodov, za vse to se ima zahvaliti moči nemškega duha, kterega mu je prinesla Avstrija. To naš kmet vé prav dobro čislati. (Prav! prav! na desnej in levej.) Vé, da se ima zahvaliti prav le-tej izobraženosti, ker se tako lepo odlikuje od vseh slovanskih rodov, da se more z vsacim meriti. (Prav! na desnej, in klicanje: da!) Nemški jezik je v tej deželi pridarek vsacega izobraženega človeka; postal je občno blago, in živi v krepkem življenji poleg domačega jezika; on podaja našemu ljudstvu ključe do bogastva znanstev, ključe do trgovine in obrtnosti vsega sveta. Vprašajte naših zdravnikov, tehnikov, obrtnikov in kupcev, kaj bi bili, da niso zajemali iz studencev nemške izobraženosti; kaj bi bili, ko bi se jim zaprli ti studenci. Zdrava narodova pamet ne črti, kakor bi nas radi preverili nekteri, nemščine, ki jo govori naš ustavni cesar, na čigar besede se je po pravici opiralo; toda imenovane besede so bile govorjene v nemškem jezici, in kazale so, da je srce avstrijske države nemško. (Prav! prav! na desnej.)

Ko bi se ta dežela morala držati samo domačega kranjskega jezika, bila bi postavljena v najvažnejših zadevah na ločilni stolček (isolirschämme!); njenim prebivavcem bi se zaprl široki svet, in to vendar ni dobiček, kterega bi mu radi naklonili. Naj se lepi, blagoglasni domači jezik mika, razvija, bogatí, izobražuje; naj se mu brani pravica v učilnici, cerkvi

in pisalnici; naj se mu tudi podadé perutnice, da se više povzdigne v idealni svet; ali poleg njega naj se tudi v tej deželi pusti veljava nemškemu, ker ima velike namene in naloge.

Po tacem potu, moja gospóda! po tacem prav narodnem potu hodé so delali možje, ki so še zdaj nepozabljeni na Kranjskem, in sicer imena, kakor na priliko: Vodnik in Kopitar, Cojz, moj nepozabljeni učitelj Preširen, Vega itd. Ne vem, kaj bi ti možje rekli, ko bi videli, da v svojej gorečnosti predaleč gremo, da se zapiramo v svojem prizadevanji; ampak to pa vem, da smemo in moremo hoditi za njimi.

Moji gospodje! to se ne pravi nemčiti; to se ne pravi centralizirati, ampak narodu braniti in varovati drazega blaga, katero uže ima. V slovenskem jeziku nam je zadonela beseda: dajte narodu, kar je narodovega. No tedaj! Saj to mu tudi hočemo dati, namreč nemško izobraženost in nemško omiko. (Smeh v sredini, prav! na desnej.) Narodu na korist in blagost, v narodovem imenu tega prostora nemške omike ne smemo popustiti; moramo se ga trdno držati.

Moja gospóda! V velicih vprašanjih smo bili zložni; sóglasno smo sklenili, da se veliki zemljaki ne ločijo iz srenje; bodimo enako zložni v tem, da ne ločimo velicega posestva nemške omike iz duhovnega življenja našega naroda. (Pohvala na desnej in med poslušavci.)

Moja gospóda! jezik je le pripomoček, le orodje; pa nikdar ne more biti sam sebi v namen postavljen. Če pa tudi nečete pritegniti, da ima nemščina viši pomen, kterega jej dajem jaz, vendar morate pritrditi, da se brez nje nikakor ne moremo razumeti, da ona je plemenitejša „lingua franca.“ Raznolični narodje se v izhodnjih deželah v tem jezici razumevajo, ker so z njim vsi dovoljni, pa zato vendar še nejenja braniti svoje národnosti ne Lah, ne Nemec, ne Francoz, ne Anglež, ne Turek.

Naše ustavno življenje je ustavna celota; deželni zbori so deli in stebri naše ustave. Tudi v našem deželnem zboru se mora glasiti ustavni duh, kateri se glasi v celoti, v sredini, to je, v državnem zboru. Nič se ne smé početi, kar bi mu zaprlo zdrave žile, krvne žile; in taka zdrava žila tega življenja je nemški jezik. Torej sem preverjen, da zaradi svobode in zvestobe do avstrijskega cesarstva moramo varovati nematva poleg slovenstva. Prepričan sem, da v tej dvorani sedé zgolj Avstrijanje, ki bodo radi pomagali pri tem delu, in kdor bi v tej dvorani ne bil dober Avstrijan, v resnici, temu bi morala tla goreti pod nogama! Modro je naredil zakon (postava), da ni v ustavnih pismih nikjer postavljena in po zakonu odločena nemščina za državni jezik. Zakonodaj se je zanašal, da to same storé okolnosti in tudi notranja svoboda, da potreba postavi nemščino za splošno veljaven in navaden državen jezik, kar se je tudi uže zgodilo. Mi Avstrijanje se ne držimo besed, ktere se v usta pokladajo Mešistu francozkim politikov: „da jezik je dan človeku zato, da bi skrival svoje misli in menitve“; držati se hočemo raji družih besed, ki svojemu začetniku, naj bode ta začetnik uže kdor koli hoče, služijo na čast, ker imajo v sebi zrno globoke modrosti; dvojno pomenljivo pa je vendar to, da se te besede prilastujejo Slovanu, Čehu Purkinji; take-le so: „mogoč je samo en vseslovanski jezik, in to je nemščina.“

Ko sem se toliko odmeknil od svoje prave reči, kar je pa razgovor in prepir naredil, vračam se lahko zopet k pravej spovzetej reči, ki je zdaj pred nami, in kar se mene tiče, jaz sem popolnoma prepričan, da se lahko pridružim odborovemu nasvetu. (Pohvala na desnej.)

(Dalje prih.)